

Persische Abstracts

فیلسوف ایرانی در چشم عارف آلمانی

قاسم کاکایی^۱

(صص ۱ تا ۲۰)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۹/۱/۳۱؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۹/۳/۱

چکیده

ابن‌سینا از تأثیرگذارترین اندیشمندان سده‌های میانی تاریخ فلسفه اسلامی بوده است. هنر بزرگ او این بود که موضوع فلسفه را «موجود» یا «وجود» قرار داد و بدین وسیله نظام هندسی متقنی در فلسفه بنیان‌گذاری کرد که پیش از او سابقه نداشت. در جهان اسلام نه‌تنها فیلسوفان مشایی او را «شیخ‌الرئیس» نامیده و از او تبعیت کردند، بلکه در علم کلام، خواجه نصیرالدین طوسی از او تبعیت کرد. خواجه علم کلام را با مباحث وجود و موجود بنیان‌گذاری کرد، به نحوی که متکلمان پسین در این امر همه از او تبعیت کردند. شاگردان مکتب ابن‌عربی نیز در پی‌ریزی عرفان نظری از شیوه ابن‌سینا استقبال کردند؛ امری که پیشتر در عرفان سابقه نداشت. در این مقاله نشان داده شده که در عالم مسیحیت نیز تأثیر ابن‌سینا بسیار بارز است. پس از ترجمه آثار ابن‌سینا به لاتین، فیلسوفان و متکلمان بزرگی چون آلبرت کبیر و توماس آکویناس به ابن‌سینا روی خوش نشان دادند. تمرکز پژوهش حاضر بر تأثیر ابن‌سینا بر مایستر اکهارت است. اکهارت برخلاف فیلسوفان قبل از خود و حتی برخلاف برخی اندیشمندان مسلمان، خوانشی کاملاً عرفانی از آثار ابن‌سینا دارد. وی در استنتاج بسیاری از دیدگاه‌های وجودی خود در زمینه عرفان، به ابن‌سینا و آثار او استناد می‌کند.

کلیدواژه‌ها

ابن‌سینا، ابن‌عربی، مایستر اکهارت، وجود، موجود

^۱دانشگاه شیراز، رایانامه: ghkakaie@yahoo.com

حکمت اشراق بررسی مابعدالطبیعه اشراق شهاب‌الدین یحیی سهروردی

رولاند پیچ^۱

(صص ۲۱ تا ۴۴)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۹/۸/۲۱؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۹/۹/۳۰

چکیده

بی‌تردید در چارچوب مابعدالطبیعه اشراق اسلامی و به‌طور کلی متافیزیک اشراق، عارف و فیلسوف ایرانی شهاب‌الدین یحیی سهروردی از بزرگترین اندیشمندان است. در مقاله حاضر پس از نگاهی کوتاه و کلی به زندگی و آثار سهروردی، مبانی آموزه اشراق او شرح داده شده است. ابتدا نشان داده شده که سرمنشاء عرفان مابعدالطبیعه سهروردی قرآن مجید است. در گام بعدی نگاهی اجمالی به مقدمه اشراق ارائه شده، و سپس مراحل و نظم جلوه‌ها و نشانه‌های بازتاب‌یافته نور ازلی پروردگار تشریح شده است. در پایان، نگرش به نور و مراحل طی عرفان برای دستیابی به نور الهی توضیح داده شده و در عین حال نگرش ادیان کهن ایرانی و فلسفه افلاطونی – فلوپینی که سهروردی از آن یاد می‌کند، بررسی شده است.

کلیدواژه‌ها

مکتب اشراق، شهاب‌الدین سهروردی، قرآن مجید، عرفان اسلامی

۱ دانشگاه لودویگ-ماکسیمیلیان مونیخ، رایانامه: roland.pietsch@t-online.de

نگاهی به آرایه‌های سخن و مجازها در زبان و ادبیات فارسی و آلمانی

حبیب کمالی روستا^۱

(صص ۴۵ تا ۶۶)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۹/۹/۱۳؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۹/۱۰/۲۹

چکیده

آرایه‌های سخن و مجازها در زبان و ادبیات همه ملل دیده می‌شود و هر ملتی بر حسب ذوق و سلیقه خود کم‌وبیش از آنها بهره می‌برد. این آرایه‌ها و مجازها برای روشنی، تأکید، تنوع و زیبایی سخن به کار می‌روند و آشنایی با آنها برای درک صحیح مفهوم کلام، لذت بردن از خواندن متون ادبی و بررسی عالمانه این متون اجتناب‌ناپذیر است. در این مقاله آرایه‌های سخن و مجازها در هریک از زبان‌های فارسی و آلمانی با ارائه معادل آنها در زبان و ادبیات دیگر و نیز ذکر مثال از زبان و ادبیات مربوطه معرفی و به‌جمال تشریح و بررسی شده است. با اینکه بلاغت فارسی و بلاغت آلمانی هر دو ریشه در علم بلاغت یونان باستان دارند، این دو زبان در شیوه بررسی و طبقه‌بندی آرایه‌ها و مجازها، راه‌هایی یکسان نرفته‌اند. در مقاله حاضر، هریک از آرایه‌ها و مجازها در «فنون سخن یا بلاغت»، «فنون ادب» و «سبک‌شناسی» بررسی شده‌اند.

کلیدواژه‌ها

آرایه سخن، مجاز، بلاغت، فنون ادب، سبک‌شناسی

۱ دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تهران مرکزی)، رایانامه: h.kamali@iauctb.ac.ir

فرهنگ مهمان‌نوازی و تشریفات دیپلماتیک در ایران عصر صفوی بر اساس سفرنامه‌های اروپاییان در قرون ۱۵ تا ۱۸ م

علی شهیدی^۱

کوثر حبیبی^۲

(صص ۶۷ تا ۹۶)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۹/۸/۱۰؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۹/۹/۲۸

چکیده

از دل فرهنگ مهمان‌نوازی ایرانی در عصر صفوی آداب، تعارفات و تشریفات درباری به‌درآمد که پایه شکل‌گیری تشریفات دیپلماتیک ایران وقت شد. با این وجود، جزئیات این آداب و آیین‌ها شاید به علت آشنایی، معمول یا کم‌اهمیت بودن برای انسان ایرانی، کمتر در گزارش‌های تاریخی فارسی مکتوب و مدون شده و ریز آن را باید در منابع غیرایرانی خصوصاً سفرنامه‌های اروپاییان قرون ۱۵ تا ۱۸ میلادی جست‌وجو کرد که تشریفات ایرانی برایشان تازگی و در نوشته‌هایشان بازتاب داشته است. بر این اساس، در پژوهش حاضر تلاش شد تا تشریفات مذکور با تکیه بر نوشتار سفرنامه‌نویسان اروپایی گردآوری و دسته‌بندی شود؛ آداب باریابی مهمانان و هیأت‌های دیپلماتیک به حضور شاه ایران شامل تعیین زمان و مکان باریابی، رعایت تجملات باریابی، حق تقدم و اولویت در باریابی، شیوه‌های احترام به شاه و تعیین جایگاه نشستن مهمانان در مراسم بار، نحوه دریافت پیشکشی و اهدای خلعتی و کسب اجازه برای مرخصی، بخشی از این فرهنگ تشریفات دیپلماتیک در ایران عصر صفوی است که با دوره‌های تاریخی پیش از آن تفاوت بسیار دارد. این تشریفات به پیدایش عناوین و مناصب مهماندار و مهماندارباشی در دربار صفوی انجامید که صاحبان آن وظیفه داشتند مراتب ادب و احترام دربار ایران را از بدو ورود تا هنگام خروج از کشور، در حق مهمانان خارجی و اعضای هیأت‌های دیپلماتیک به جای آورند.

کلیدواژه‌ها

تشریفات دیپلماتیک، روابط دیپلماتیک، مهمان‌داری، مهمان‌نوازی، صفویه، سفرنامه

۱ دانشگاه تهران، رایانامه نویسنده مسئول: alishahidi@ut.ac.ir

۲ دانشگاه تهران

ماهیت عشق از دیدگاه ریچارد رله و احمد غزالی با تأکید بر کتاب‌های *آتش عشق* و *سوانح‌العشاق*

زهره همت^۱

فاطمه لاجوردی^۲

(صص ۹۷ تا ۱۱۲)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۹/۶/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۹/۷/۲۰

چکیده

ریچارد رله (۱۳۰۰-۱۳۴۹ م)، عارف، عزلت‌گزین، نویسنده و مفسر انگلیسی کتاب مقدس و احمد غزالی (۴۵۲-۵۲۰ ق)، عارف، نویسنده و واعظ ایرانی، در مهم‌ترین آثار خود، *آتش عشق* و *سوانح‌العشاق*، شرح مبسوطی از موضوع عشق به دست داده و تجربه‌های عرفانی خویش را با خوانندگان در میان گذاشته‌اند. مباحث طرح‌شده در باب عشق در این دو کتاب را می‌توان در قالب این فهرست گنجانید: ماهیت عشق، متعلق عشق، ویژگی‌های عاشق، اسباب عشق‌ورزی و نتایج عشق‌ورزی. بررسی و خوانش دوباره این مقوله‌ها نمایان‌گر وجوه تفاوت و شباهت دیدگاه‌های این دو عارف از مفهوم عشق است. اگرچه اندیشه‌های غزالی و رله در بحث ماهیت عشق هم‌پوشانی بسیار دارد، در مباحثی چون ویژگی‌های عاشق، اسباب، موانع و نتایج عشق‌ورزی تفاوت معناداری می‌یابد؛ از دیدگاه رله عشق جز از رهگذر بستر دینی و اخلاقیات مسیحی تحقق نمی‌یابد و تنها در ارتباط با خداوند، مسیح و تثلیث است که معنا و مفهوم پیدا می‌کند، حال آن‌که از نگاه غزالی، جنبه وجودشناختی و روان‌شناختی عشق پررنگ‌تر است و جز در رابطه با خداوند، در ارتباط با جمال و صنع الهی نیز از قابلیت تجربه برخوردار است. در پژوهش حاضر دیدگاه‌های رله و احمد غزالی درباره ماهیت عشق به تفصیل معرفی و با یکدیگر مقایسه شده است.

کلیدواژه‌ها

ریچارد رله، احمد غزالی، *آتش عشق*، *سوانح‌العشاق*، عشق عرفانی، عشق الهی

^۱ دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

^۲ دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، رایانامه نویسنده مسئول: flajevardi@srbiau.ac.ir

بررسی دماوند در متون جغرافیایی و نقشه‌های تاریخی اسلامی

طهمورث ساجدی صبا^۱

فاطمه فریدی مجید^۲

(صص ۱۱۳ تا ۱۴۲)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۸/۱۱/۲۴؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۸/۱۲/۳۰

چکیده

کوه دماوند، به‌عنوان یکی از نمادهای ملی، دربردارندهٔ پیشینهٔ تاریخی عمیقی در باور مردم و متون و یافته‌های تاریخی، باستان‌شناسی و جغرافیایی است. این نماد ملی بزرگترین اسطوره‌ها را در دامنهٔ خود پروانده و از یک پدیدهٔ جغرافیایی صرف خارج شده است. دربارهٔ نام، اسطوره، فرهنگ، تاریخ، زمین‌شناسی و جغرافیای دماوند بسیار گفته و نوشته شده، اما موقعیت این کوه در میان متون جغرافیایی و نقشه‌های تاریخی هیچ‌گاه موضوع بررسی نبوده است. این مقاله با درپیش گرفتن دو روش تحقیق تاریخی و توصیفی درصدد جایابی دماوند در میان نقشه‌های تاریخی اسلامی، و بیان شرح‌های جغرافی‌دانان دربارهٔ این کوه است. ایرانیان و مسلمانان در همهٔ دوره‌ها، دماوند را منطبق با جایگاه اصلی (به‌عنوان بلندترین کوه ایران) مملو از اعتقادات اسطوره‌ای و با احترام یافته‌اند، و اگرچه در موارد جزئی در جایابی به خطا رفته‌اند، ولیکن به بلندی و عظمت این کوه و تمایز آن از منطقه دماوند واقف بوده‌اند.

کلیدواژه‌ها

دماوند، کوه دماوند، نقشه‌های تاریخی اسلامی، متون جغرافیایی، سفرنامه‌ها

^۱دانشگاه تهران

^۲بنیاد ایران‌شناسی، رایانامهٔ نویسندهٔ مسئول: f.faridi.m@gmail.com

بررسی آموزه‌های خلیفه‌الله و عبدالله (با رویکرد حفظ محیط زیست)

مسعود شاورانی^۱

(صص ۱۴۳ تا ۱۶۸)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۹/۲/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۹/۵/۲۵

چکیده

تخریب گسترده و سریع محیط‌زیست آینده زمین و حیات موجودات زنده را به‌طور جدی تهدید می‌کند. آموزه‌های دینی می‌تواند در این زمینه به ایجاد نگرش صحیح در میان پیروان ادیان یاری برساند. آموزه «خلیفه‌الله» در الهیات اسلامی، آموزه‌ای انسان‌محور و افراطی است که بر اساس آن انسان جانشین خداوند بر روی زمین و برتر از همه موجودات جهان است و می‌تواند همانند خداوند بر جهان و موجودات آن، بدون نیاز به پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری فرمانروایی کند. در مقاله حاضر، با تکیه بر جست‌وجوی منابع گوناگون الهیات اسلامی و با روش تحلیل محتوا و هرمنوتیک نشان داده شده که آموزه «خلیفه‌الله» جایگاهی در منابع اصلی دین اسلام شامل قرآن و سنت ندارد. این آموزه تحت تأثیر اهداف و امیال سیاسی خلافت‌های اموی و عباسی شکل گرفته و تکامل یافته و به تدریج کاربرد اصطلاح «خلیفه‌الله» در متون تفسیری، کلامی، تاریخی، فلسفی، فقهی، ادبی و عرفانی مسلمانان تأیید و تثبیت شده است. جایگاه انسان در قرآن و سنت، مقام «عبدالله» است. انسان در موقعیت «عبدالله» خود را برتر از موجودات دیگر نمی‌داند و رفتار فروتنانه و خاکسارانه در مقابل طبیعت دارد و معتقد به سلطه بر محیط‌زیست و تخریب آن نیست. هر قدر احساس بندگی انسان در مقابل خداوند بیشتر باشد، فروتنی و احترام او در برابر آفریده‌های خداوند و طبیعت بیشتر است. «عبدالله» نگهبان و دوستدار محیط‌زیست است.

کلیدواژه‌ها

خلیفه‌الله، بنی‌امیه، بنی‌عباس، تصوف، عبدالله، محیط زیست

^۱دانشگاه مذاهب اسلامی، تهران، ایران، رایانامه: shavarani@gmail.com